

Putovanje i život na »Mariji Imakulati«

Josip Splivalo, S. Francisco

Čim smo prošli Gibraltar i ušli u zaljev Cadix, ja sam se odmah počeo osjećati slabo. I prije nego smo stigli na otvoreno more ja sam slutio da će za mene biti sasvim slabo. Ne sjećam se kad smo prošli Sao Vincente kao ni kapo Finistere, jer nisam radi mog slabog stanja mario za ništa. Više mi je škodilo što sam se unaprijed prestrašio da će vrijeme biti slabo u Atlantiku, nego što mi je more naškodilo. Do sada doduše vrijeme nije bilo ružno. Kad smo prošli Finistere vrijeme se je pogoršalo, ali ne toliko po meteorološkoj mjeri, koliko po mom mijenju. U sredini Biskajaja vrijeme se je doista pogoršalo. Vjetar je jače puhao a valovi su tukli u lijevi bok pramca, tako da se brod valjao i posrtao u isto vrijeme. Za dvije noći ja nijesam mogao ići pod kaštil. I da sam mogao onamo spavati, bio bi umro od straha i morske bolesti, jer se je pramac broda jedan čas dizao u zrak a drugi čas bi se dolje spustio i udario u valove — bar je meni tako izgledalo.

Budući da nijesam mogao spavati pod kaštil, prvu noć sam namjeravao spavati u praonici za strojare, ali su me odatle oni istjerali. Neznajući gdje da spavam, naslonio sam se na usku divan-sjedalicu u blagavaonici za strojare, ali strojarima ni to nije bilo po volji. Mjesto mene nesretnog dječaka uputiti i pružiti mi pomoć, oni su me tjerali iz jednog mjesta na drugo kao da sam bio nekakav izrod. Čudnovat je mentalitet nekih ljudi koji misle da su drukčiji i da su bolji no drugi. Mnogi ljudi nemaju prava smatrati se kao da pripadaju obitelji »HOMO SAPIENS«. Za cijelo vrijeme od Finistera do Ušanta ja nijesam vršio nikakav rad kod strojara. Bio sam tako oslabio da sam cijelo to vrijeme sproveo u jednom kutu malog parnog stroja koji je pomagao upravljati kormilom. Taj je stroj bio smješten nedaleko »kanižele« gdje su bili namještaji za strojare. Nijesam mogao ništa jesti osim čaja i galeta koje bi mi mali od kuhinje donio u jednoj lamici. To je bila jedina hrana koju sam donekle mogao da uzdržim u želudcu dostatno vremena da mogu dobiti nešto krijeposti. Vanka bi na palubu izišao jedino onda kad mi želudac nije mogao da hranu uzdrži, i ja bi se na balustradu naslonio i tu nedragovoljno hranio malene ribice Biskajaja . . .

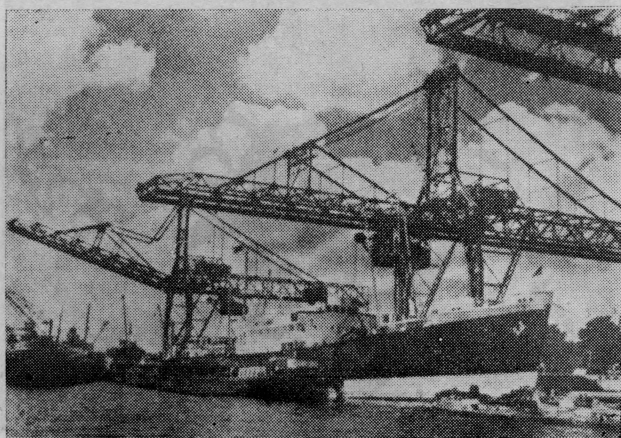
U tom moru su ribice živjele milijuna godina bez moje pomoći, i bilo bi vrlo interesantno znati što su one

mislele i jedna drugoj govorele kad su se mojom hranom hranile. Tako naslonjen na balustradi nije mi bilo lako, jer sam se bojao da nebi pao u more. Tu je bio veliki otvor koji nije ni čovjeku sprječavao pasti u more, a podnipošto dječaku u bolesnome stanju.

Kroz vrijeme mog nevoljnog života skučen u tome kutiću nijesam imao nikakovog mira jer se stroj koji je pomagao voditi kormilo vrtio na »skose«. Uzrok je tome bio da bi vjetar i valovi pomakli brod od određenog smjera, a opet bi veliki valovi mlatili u lice kormila. Kad bi postao sasvim pospan i bio u opasnosti da zaspim, brod bi se potresao jer se glavni stroj na čase vozio kao da su ga svi luciferi uhvatili. Uzrok je tome bio taj što bi brod zaronio na valu a krma bi se sa propelerom podigla u zrak i propeler bi se velikom brzinom okretao. U tome kutiću sam imao vremena da mislim i razmišljam o mom stanju, mom životu i o mnogo čemu drugom što se više malo sjećam. Bio sam tajno u mojoj duši odlučio da ću se iskrcati ili pobjeći sa broda čim stignemo u Roterdam. Ja sam u mojoj nepodnosivoj kondiciji tako mrzio more da bi bio dao cijelo originalno englesko carstvo za jedan mali komad solidnog kopna. Mislio sam o ljudima na kraju i smatrao sam čak najsiromašnijeg presretnim. Kod kuće smo imali našeg mačka »Risa« kojeg smo mi braća toliko voljeli i zavidao sam mu na njegovom udobnom i slobodnom životu. On je znao uživati svoj život i prirodu naokolo sebe bolje nego je to čovjek znao i mogao . . . »Risova« sudbina nije bila da ga se pošalje na more »trubuhom za kruhom« kad »naraste«. Za »Risa« je bilo najgore kad bi ostario i miševe više nije mogao uloviti. Tada bi ga u jednu vreću ili koficu stavili i preko našega kanala čamcem odnijeli na »onu bandu«, to jest na otok Korčulu da ga tu presele. Tu bi mu bio prvi put u životu kad je morao da donese najveću odluku svog života, a to bi se sastojalo da odluči ostati na »onoj bandi« i prijateljski se sa »petrarezima«, ili skočiti u more, naš kanal preplivati i u svoj se stari dom povratiti. Takovu je odluku jedan naš mačak i donio kad ga je moj stric Janko iskrcao u Knežama na Veliki otok, i on se kući povratio prije mogeg strica. Ali ja nijesam bio mačak i nijesam se mogao u more baciti i kući se povratiti, već sam tu na brodu morao stati i sudbinu sačekati.

Misleći o mom selu i raznim roditeljima, kako su oni čuvali svoju djecu i štitili ih da se nebi utopili kad bi na vlaku ili pumpurelu išli. U kući bi na njih pazili da nebi pali niza skale i da se nebi udavili sa dračom od ribe, i na stotinu drugih načina bi gledali da se njihovome stvaranju ništa neugodno ne dogodi.

Isto su i naši roditelji vršili prama mojoj braći i meni. Ali kad bi dječaci svršili osnovnu školu, pa čak i prije nego bi svršili školu, ti isti roditelji bi počeli misliti da dječaka na more pošalju. Dosta unaprijed bi se preporučili kojem kapetanu da im njihova Marka, Ivana, Antona, i t. d. »izvede na more«. Riječ »izvede« prikazuje nešto izvesti sa pažnjom, donekle jednostavna riječ. Ali za roditelje koji šalju dječaka na more, i za dječaka koji ide prvi put na more ta riječ vodi sa sobom nešto mnogo više. U mislima roditelja i dječaka ta riječ vodi čisto uvjerenje da će

Rotterdam: Pogled na uređaje za iskrcavanje tereta

onaj koji ga odvede na more njega gledati, čuvati i upućivati. Ali u mnogim slučajevima čim je dječak stavio svoju nogu na palubu broda odmah je slutio da je ta riječ »izvede« praznija nego prazni rog. Upućivati svog sina je doista bilo smiješno: Do jučer su svojeg dječaka gledali kao da je »bombin«, i u đepu ispod dugih i širokih haljina bi mu odnijeli smokava i mindula kad bi išli nedjeljom u crkvu. To su nosili u svojim depovima pa ako slučajno bude duga »prikadika« ili im se sin pričesti slučajno postane »laca«. Do jučer bi mu šal naokolo vrata zavili i otraga bi mu ga privezali da se ne nahladi kad bi zimi na školu hodio. Ali čim bi ti dječak svršio osnovnu školu i dobio »crnu Matrikulu« (crna Matrikula je za stalno prikazivala »korotu«) on bi se ujedamput preko noći pretvorio u odraslog i ozbiljnog čovjeka. On je bio »kadar« da se uspješno setne sa svim poteškoćama koje bi mogle doći njegovim putem i da je bio spravan sa »simitarom« u desnici da se čuva svakojake napasti i prigode. Ali to je bila tradicija kod svih mornarskih naseobina na stotine godina. Roditelji bi ga na more »pustili« sa mnogo naravno naivnih šuza. Kod nekih roditelja bi se te suze ranije osušile, a kod drugih kasnije, ali bi se uvijek osušile. I mnoge majke bi već iz rana počele da čine planove za svojega sina i stavile svoje »oko« na razne djevojčice koje bi mogle biti dobre supruge za njezinog sina, ali uvijek je majka imala da izabere djevojčicu koja bi uvijek bila poslušna »svekrvi«. Nije bilo mnogo roditelja koji su ozbiljno mislili da bi se njihovome sinu nešto nezgodno moglo dogoditi, jer kako sam već gore rekao, roditelji su imali veliko povjerenje u onu riječ »izvede«. Za njih je ta riječ imala više značaja nego bi je ikakova enciklopedija mogla razjasniti.

Eto tu sam ja bio utučen. Imao sam oca i majku. Svak me je na brodu poznavao i uvijek bi me na palubi vidjeli. Do tad sam bio dosta marljiv dječak i svoj sam rad vršio, i ako preko volje. Malo je itko radio voljom. Moguće je da je zapovjednik bio jedini koji je voljom svoje dužnosti vršio, ali bi se ja okladio za šesticu da ni on nije to vršio u cjelosti. Za cijelo vrijeme kroz koje sam bio bolestan nije do mene nitko došao da me vidi i preupita dali mi je ista potrebno. Čak nije niti mačka od broda došla do mene da me svojim repom pogladi, kao što to mačka vrlo efektivno i usavršeno znade učiniti. Jedan takav gest i od strane mačke bi me bio oveselio i okrepio, premda mačak i najmanje izražaje pokaže jedino za svoj interes. Ja sam očekivao previše, jer se takova ništa nije vršilo prama onima kojim je more naškodilo, a sasvijem malo i prama onima koji su bili bolesni radi ozbiljnijih razloga. *Mornar se je morao kovati u svojoj nevolji kako je bolje mogao . . .*

Ja sam mogao pasti u more i utopiti se i nitko me nebi opazio. Moguće da kad bi se pronašlo da me nije bilo na brodu i da sam izčeznuo, da bi zapovjednik u brodskoj knjizi bio zapisao, — »Josip Splivalo iščeznuo sa broda na putu od Finestera do Ušanta«, — I to bi bilo sve. Moguće da bi se bilo nadostavilo u brodsku knjigu na dolasku u Roterdam. »Njegovi roditelji su bili obznanjeni o gubitku svojeg sina preko parobrodarskog društva »Unione Ragusea«. Skrinja sa mojom *imovinom*, i ako je bilo nešto novca kod zapovjednika bilo bi predano austrijskome konsulu, i to mi je sve Amen. A što je mornar mogao i drukčije očekivati. Moguće jednu nagradu svojim roditeljima od strane armatura ili glavnih dioničara, ljudi koji su malo ikad, ili nikad, osjećali one fine sentimente koje čine čovjeka čovjekom.

Strojari kojima sam ja morao vršiti usluge nijesu za mene marili a malo bi me ikad i pogledali kad bi prošli pokraj kutića u kojem sam ja bio skučen. Ovuda su oni morali proći kad bi išli u stroj ili izašli gore iz stroja, ali me nijesu barem dirali i tiskali na rad. Oni su znali da ja to nijesam činio »per finta«, već da sam se uistinu slabo osjećao. Vrlo je interesantno kako morska bolest učini čovjeka slabim, ali ja nijesam samo bio slab, ja sam bio kompletno onesposobljen.

Jedno jutro kada sam se još ranije probudio jer me je u lice prsnula topla voda iz stroja za kormilo, došlo mi je na pamet nešto što mi je majka bila stavila u skrinju. Ja sam se ustao i nekako se dovukao do kaštila gdje je bila kabina u kojoj sam spavao, i tu sam na prešu uzeo kutijicu i oprezno se pokraj kuhinje gdje je bila zaštita povratio. Na palubi nije bilo nikoga izvan ljudi na zapovjedničkome mostu koji su brodom upravljali. Oficir mi je s mosta zavikao da zašto stradam život na palubi. Njegov povik me je vrlo osnažio jer sam u tome osjetio da je imao brige za mene. Nedaleko od kuhinje naslonjen na balustradi sam otvorio kutijicu i bio sam u času da nešto iz nje u more bacim, kad se pokraj mene prikaže strojar Veljak. To je mene vrlo iznenadilo, jer je on bio najzadnja osoba koju sam ja mogao očekivati da će doći pokraj mene. On će me biti još ranije vidio i pokraj mene došao znatiželjan što tu ja tako rano činim, jer je vrlo opasno kad se brod valja a paluba mokra. On je vidio kutijicu koju sam ja držao u rukama i pitao me da što tu ima. Ja sam mu odgovorio da u kutijici imam krštene vode, blagoslovljenoga voska, i raznog bilja i cvijeća kojega se kupi pred križem na dan korpus kristi. Da mi je to moja majka dala sa preporukom da isto čuvam i da u slučaju ružnog vremena maleni dio toga bacim u more, jer da te stvari imaju moć da opasnost smanji i ružno vrijeme poboljša. Kad sam ja to strojaru Veljaku pripovijedao i pokazao mu te stvari, on je postao vrlo uzrujan i reče mi, »che stupido mulo, che stupida gente ceretina che credono tale stupidagini«. I izvan toga je pljunuo u more i rekao nešto debeloga po *tršćanskoj usavršenosti*, i reče mi, »butta tutta quella porcheria nel mar«. Ne obazirući se na njegove riječi ja sam maleni dio toga u more bacio, jer sam imao više povjerenja u riječi moje majke nego u riječi strojara. Da je on uzeo vremena i rastumačio mi da to mišljenje nije pravilno ja bi ga više bio cijenio, ali ipak njegove riječi meni, nijesu pale na mene kao voda na hrbat patke. Sa svijem da sam u more bacio blagoslovljenih stvarčica ipak se vrijeme nije poboljšalo.

Ovo je bio drugi put u kratko vrijeme da mi se desilo da nisam znao što da mislim, kome da vjerujem, i donekle što da odlučim u pogledu kontradikcija koje su se stvarale u meni od onoga što sam iskreno u mojoj djetinjoj nevinosti vjerovao. Prvi je slučaj bio kad sam rekao mornarima da su ruševine u Mesini nastale prigodom zemljotresa jer da je narod bio grijesan i da ga je bog kaznio. A opet sada, što mi je strojar Veljak kazao, i sam sam vidio da se vrijeme nije bilo poboljšalo, što je za mene bilo vrlo čudno i tragično, jer toga nijesam očekivao, jer mi je u ovome slučaju moja majka rekla da će se vrijeme poboljšati ako bacim blagoslov u more. A kako da to ne vjerujem mojoj majci kad mi je ona bila po naravi i po svemu drugome najbliža.

(Nastavit će se)